

درس خارج فقه، مضرت آیت الله مسینی بوشهری (دامت برکاته)

موضوع کلی: تتمه احکام غسل

موضوع جزئی: حکم اجتماع اغسال متعدده بر مکلف

سال تحصیلی: ۱۴۰۲-۱۴۰۱

تاریخ: ۳ آبان ۱۴۰۱

مصادف با: ۲۸ ربیع الأول ۱۴۴۴

جلسه: ۱۹

«الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله الطاهرین و اللعن علی اعدائهم اجمعین»

خلاصه جلسه گذشته

عرض شد که به نظر مرحوم سید (ره)، اگر در بین آن غسل‌های متعدده‌ای که بر ذمه مکلف است، غسل جنابت نیز باشد [بدون اینکه الزاماً غسل جنابت را نیت کرده باشد]، بعد از غسل و قبل از آن، نیازی به وضو نیست ولی اگر غسل جنابت در بین آن اغسال متعدده نباشد، وضو واجب است یعنی واجب است که مکلف علاوه بر غسل، وضو نیز بگیرد.

گفته شد که دلیل عدم نیاز به وضو در فرض مذکور که غسل جنابت در بین اغسال متعدده باشد، این است که مقتضی برای لزوم وضو بعد از غسل جنابت وجود ندارد و دلیل عدم وجود مقتضی، آیه وضو^۱ است که در جلسه گذشته ذکر شد همچنین، مانع از لزوم وضو نیز موجود است و دلیل آن، روایاتی است که در این رابطه وارد شده‌اند که در جلسه گذشته به روایت زرارہ اشاره شد و گفته شد که ظاهر کلمه «لیس» که در این روایت آمده است نفی مشروعیت وضو بعد از غسل جنابت را دلالت دارد و مناقشه‌ای که از طرف بعضی صورت گرفته است، محلی ندارد.

مرحوم آیت الله خویی (ره) فرموده است که سخن مذکور [، یعنی عدم لزوم وضو با غسل جنابت] در فرضی است که بنا بر این گذاشته نشود که هر غسلی از وضو بی‌نیاز است، اما اگر بنا بر این گذاشته شود که هر غسلی از وضو بی‌نیاز است، برای هیچ یک از اغسالی که بر ذمه مکلف است، وضو لازم نخواهد بود غیر از غسل استحاضه متوسطه که در آن، وضو لازم است و دلیل آن در جای خودش خواهد آمد. پس اگر مبنا این باشد که هر غسلی؛ غیر از غسل استحاضه متوسطه بی‌نیاز از وضو است، در این صورت، عدم لزوم وضو، مختص به غسل جنابت نخواهد بود، بلکه اگر غسل دیگری نیز بر ذمه مکلف باشد نیازی به وضو نخواهد بود و دلیل آن، این است که قطعاً شخص، غسل کرده است و هدف از غسل، تحصیل طهارت است و وقتی طهارت با غسل کردن حاصل می‌شود لزومی به وضو گرفتن نیست در نتیجه، وضو گرفتن لازم نخواهد بود^۲.

پس به نظر مرحوم سید (ره)، اگر غسل جنابت در بین اغسالی که بر ذمه مکلف است، باشد وضو گرفتن بعد از غسل واجب نیست ولی اگر غسل جنابت در بین آن اغسال نباشد، وضو بعد از غسل واجب است، لکن به نظر می‌رسد که همان‌گونه که مرحوم آیت الله خویی (ره) فرموده است، در سایر اغسال؛ غیر از غسل استحاضه متوسطه نیز وضو لازم نیست.

مرحوم سید (ره) در ادامه مسأله ۶۹۸ نوشته است: «وإن نوى واحداً منها و كان واجباً كفى عن الجميع أيضاً على الأقوى و إن كان ذلك الواجب غير غسل الجنابة و كان من جملتها، لکن علی هذا یكون امتثالاً بالنسبة إلی ما نوى...»^۳.

۱. «المائدة»: ۶.

۲. سید ابوالقاسم، موسوی خویی، موسوعة الإمام الخوئی، ج ۷، ص ۵۳.

۳. سید محمدکاظم، طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، ص ۳۱۳.

مرحوم سید (ره) در عبارت مذکور، فرموده است که اگر شخص هنگامی که غسل می‌کند یکی از آن غسل‌ها را که واجب است نیت کند، اقوی این است که آن غسل از همه غسل‌هایی که بر ذمه‌اش است، کفایت خواهد کرد، هرچند که در عین حال که غسل جنابت نیز از جمله آن غسل‌هاست، آن غسل واجب را که نیت کرده است، غسل جنابت نباشد [، یعنی با اینکه غسل جنابت نیز در زمره غسل‌هایی است که بر ذمه شخص است، لکن او غسل جنابت را نیت نکرده است، بلکه غسل واجب دیگری را نیت کرده است]. البته در این صورت، غسلی که شخص انجام می‌دهد فقط نسبت به همان غسلی که نیت کرده است، امتثال خواهد بود؛ هرچند که از همه اغسال کفایت خواهد کرد و مجزی خواهد بود.

در رابطه با عبارت مذکور، در دو مقام بحث می‌شود؛

مقام اول، این است که مکلف، غسل جنابت را نیت کرده است؛ در حالی که اغسال واجبه دیگری نیز بر ذمه اوست و او در هنگام غسل کردن از آن اغسال غافل بوده است، سؤال این است که آیا غسلی که او به نیت جنابت انجام می‌دهد مسقط اغسال دیگر نیز می‌باشد یا مسقط اغسال دیگر نمی‌باشد؟

مقام دوم، این است که شخص، غسل واجبی غیر از جنابت را انجام بدهد، مثل اینکه غسل مسّ میّت کند یا غسل حیض کند و در عین حال اغسال واجبه دیگری، مثل جنابت و غیر آن نیز بر ذمه‌اش باشد، سؤال این است که آیا غسلی که او انجام داده است، مسقط آن اغسال واجبه‌ای که در هنگام غسل کردن از آنها غافل بوده است و آنها را نیت نکرده است، خواهد بود یا مسقط آن اغسال نخواهد بود؟

بررسی مقام اول

ظاهر این است که فقها بر اینکه غسل جنابت، مسقط اغسال واجبه دیگری می‌باشد تسالم دارند، هرچند که غسل کننده هنگام غسل کردن، آن اغسال را نیت نکرده باشد، بلکه گاهی بر کفایت غسل جنابت از سایر اغسال، اجماع نقل شده است - درجه تسالم فقها پایین‌تر از اجماع است - پس دلیل بر کفایت غسل جنابت از سایر اغسال واجبه، تسالم فقها و اجماعی است که نقل شده است و قدر متیقّن از روایت صحیح زراره که قبلاً به آن اشاره شد [عَنْ حَرِيزٍ عَنْ زُرَّارَةَ قَالَ: «إِذَا اغْتَسَلْتَ بَعْدَ طُلُوعِ الْفَجْرِ أَجْزَاكَ غُسْلُكَ ذَلِكَ لِلْجَنَابَةِ وَالْحِجَامَةِ وَ عَرَفَةَ وَ النَّخْرَ وَ الْحَلْقَ وَ الذَّنْبَ وَ الزِّيَّارَةَ، فَإِذَا اجْتَمَعَتْ عَلَيْكَ حُقُوقُ أَجْزَائِهَا عَنْكَ غُسْلٌ وَاحِدٌ» قَالَ: ثُمَّ قَالَ: «وَكَذَلِكَ الْمَرْأَةُ يُجْزِيهَا غُسْلٌ وَاحِدٌ لِّجَنَابَتِهَا وَ إِحْرَامِهَا وَ جُمُعَتِهَا وَ غُسْلُهَا مِنْ حَيْضِهَا وَ عِيْدِهَا»^۱]. نیز همین مطلب است، یعنی قدر متیقّن از این روایت، مربوط به غسل جنابت است چون مورد این روایت، شخص جنب است و گرنه معنا نداشت که غسل آن شخص، مجزی از جنابت باشد و مفروض روایت نیز این است که مورد روایت جنب بوده است و طبیعی است که جنب هنگامی که غسل می‌کند، از جنابت غسل می‌کند و غسل جنابت را نیت می‌کند و امام (ع) فرموده است که آن غسلی که شخص انجام می‌دهد [، یعنی غسل جنابت] از سایر اغسال نیز مجزی است.

بنابراین، غسل جنابتی که شخص انجام می‌دهد از سایر اغسال واجبه‌ای که بر ذمه اوست نیز کفایت خواهد کرد.

سؤال: آیا غسل جنابت از سایر اغسال واجبه‌ای که شخص آنها را نیت نکرده است نیز مجزی می‌باشد یا فقط در صورتی از سایر اغسال واجبه مجزی خواهد بود که آنها را نیت کرده باشد؟

پاسخ: پاسخ از سؤال مذکور، مبتنی بر متعلق جار و مجرور در صدر صحیح زراره، یعنی عبارت «أَجْزَاكَ غُسْلُكَ ذَلِكَ لِلْجَنَابَةِ» می‌باشد که باید دید «لِلْجَنَابَةِ» که جار و مجرور است به چه چیزی تعلق گرفته است؟

۱. شیخ حر عاملی، وسائل الشیعة، ج ۲، کتاب الطهارة، ابواب الجنابة، باب ۴۳، ص ۲۶۱، ح ۱.

اگر جار و مجرور (للجنابة) در عبارت «أَجْزَأُكَ غُسْلُكَ ذَلِكَ لِلْجَنَابَةِ»، به «غُسل» [که مصدر یا اسم مصدر است،] متعلق باشد در این صورت، روایت مذکور، بر اجزاء غسل جنابت از سایر اغسال در موردی که شخص، غسل را به نیت غسل جنابت و غیر جنابت از اغسالی که بر ذمه‌اش است انجام بدهد، دلالت خواهد کرد، اما آن غسل جنابت از اغسالی که نیت نکرده است، مجزی نخواهد بود زیرا در این صورت که متعلق جار و مجرور، «غسل» باشد معنایش این خواهد بود که غسلی که تو به نیت جنابت، زیارت و عرفة و غیره انجام بدهی از آن اغسال، مجزی خواهد بود پس چاره‌ای نیست که غسل کننده در هنگام غسل، همه عناوین اغسالی که بر ذمه‌اش است را نیت کند وگرنه غسل او از آن اغسال مجزی نخواهد بود.

اما اگر جار و مجرور، متعلق به فعل «أَجْزَأُكَ» باشد در این صورت، معنای عبارت مذکور، این خواهد شد که غسل تو از جنابت و غیر جنابت مجزی است [غسلک أجْزَأُكَ للجنابة و لغیرها] در نتیجه، صحیحه مذکور بر این دلالت خواهد کرد که غسل جنابتی که شخص انجام می‌دهد از همه اغسالی که بر ذمه‌اش باشد مجزی خواهد بود، هرچند که در هنگام غسل کردن، آن غسل‌ها را نیت نکرده باشد و از آن اغسال غافل باشد.

پس اگر جار و مجرور (للجنابة)، متعلق به غسل باشد، غسلی که شخص به نیت جنابت انجام می‌دهد فقط از اغسالی مجزی خواهد بود که آنها را نیز نیت کرده است، ولی اگر جار و مجرور (للجنابة)، متعلق به اجزاء باشد، غسلی که شخص به نیت جنابت انجام می‌دهد از همه اغسالی که بر ذمه‌اش باشند مجزی خواهد بود، هرچند که آنها را نیت نکرده باشد چون در این صورت، غُسل مقید به چیزی نشده است لذا از همه اغسال مجزی خواهد بود.

«الحمد لله رب العالمین»